1) Mondja ki és bizonyítsa relációk kompozíciójának asszociativitására vonatkozó tételt!

Tétel

Legyenek R, S, T relációk. Ekkor

• $(R \circ S) \circ T = R \circ (S \circ T)$ (a kompozíció asszociatív).

Bizonyítás.

- Legyen $(x, y) \in (R \circ S) \circ T$.
- Ekkor $\exists z \in \operatorname{rng}(T) \cap \operatorname{dmn}(R \circ S) :$ $(x, z) \in T \wedge (z, y) \in R \circ S$
- Ekkor $\exists w \in \operatorname{rng}(S) \cap \operatorname{dmn}(R) :$ $(z, w) \in S \wedge (w, y) \in R$
- Ekkor $(x, z) \in T \land (z, w) \in S \Rightarrow (x, w) \in (S \circ T)$
- Ha $(x, w) \in S \circ T \land (w, y) \in R \Rightarrow (x, y) \in R \circ (S \circ T)$
- 2) Mondja ki és bizonyítsa relációk kompozíciójának és inverzének kapcsolatát!

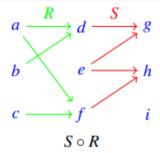
Tétel

Legyenek R, S relációk. Ekkor

$$(R \circ S)^{-1} = S^{-1} \circ R^{-1}.$$

Bizonyítás.

- Legyen $(x, y) \in (R \circ S)^{-1} \iff (y, x) \in R \circ S$.
- $\bullet \iff \exists z : (y,z) \in S \land (z,x) \in R$
- $\bullet \iff (z,y) \in \mathbb{S}^{-1} \ \land (x,z) \in R^{-1}$
- $\bullet \iff (x, y) \in S^{-1} \circ R^{-1}$

 $(R \circ S) \circ T = R \circ (S \circ T)$

3) Mondja ki és bizonyítsa az ekvivalencia-relációk és az osztályozás közötti összefüggésre vonatkozó tételt!

Tétel

- Egy X halmazon értelmezett \sim ekvivalencia reláció esetén $\{[x]:x\in X\}$ egy osztályozás.
- Tekintsük egy X halmaz \mathcal{O} osztályozását. Ekkor az $R = \{(x,y): x \text{ és } y \text{ ugyanazon } \mathcal{O} \text{ osztályban vannak} \}$ egy ekvivalencia reláció.

Ekvivalencia reláció ⇒ osztályozás

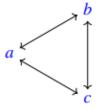
Bizonyítás. Legyen $\mathcal{O} = \{[x] : x \in X\}$ ahol $[x] = \{y \in X : y \sim x\}$

- 1. feltétel: $\cup \mathcal{O} = X$. Mivel $\sim \text{reflex}(v \Rightarrow x \in [x] \Rightarrow \cup \{[x] : x \in X\} = X$.
- 2. feltétel: O elemei páronként diszjunktak.
 - Tegyük fel hogy $[x] \cap [y] \neq \emptyset$. Megmutatjuk, hogy [x] = [y].
 - Legyen $z \in [x] \cap [y]$. Akkor (definíció szerint) $z \sim x$ és $z \sim y$.
 - Mivel \sim szimmetrikus $\Rightarrow x \sim z$.
 - Mivel \sim tranzitív, ezért $x \sim z$ és $z \sim y \Rightarrow x \sim y$, azaz $x \in [y]$.
 - Ha $x' \in [x]$, akkor $x' \sim x$ és a tranzitivitás miatt $\Rightarrow x' \sim y$, azaz $x' \in [y]$.
 - Tehát $[x] \subset [y]$.
 - x és y szerepének felcserélésével $[y] \subset [x]$, azaz [x] = [y].

Ekvivalencia reláció osztályozás

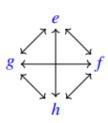
Bizonyítás. Legyen $R = \{(x, y) : x \text{ és } y \text{ ugyanazon } \mathcal{O} \text{ osztályban vannak} \}$

 reflexivitás: Minden x ugyanabban az osztályban van, mint saját maga: xRx.
 Továbbá, mivel ∪O = X, így minden x benne van valamely osztályban.

d

- szimmetrikusság: ha xRy, akkor x és y ugyanabban az osztályban vannak, speciálisan yRx.
- tranzitivitás Ha xRy és yRz, akkor mind x és y, mind y és z ugyanabban az osztályban vannak, speciálisan x és z is ugyanabban az osztályán vannak, azaz xRz.

R reláció hurokélek nélkül

Mondja ki és bizonyítsa komplex számok szorzatára, hányadosára ill. hatványára vonatkozó Moivre tétel!

Tétel (Biz: HF)

Legyen $z, w \in \mathbb{C} \setminus \{0\}$ nem-nulla komplex számok:

$$z = |z|(\cos \varphi + i \sin \varphi), w = |w|(\cos \psi + i \sin \psi),$$

és legyen $n \in \mathbb{N}$. Ekkor

•
$$zw = |z||w|(\cos(\varphi + \psi) + i\sin(\varphi + \psi))$$

•
$$\frac{z}{w} = \frac{|z|}{|w|} (\cos(\varphi - \psi) + i\sin(\varphi - \psi))$$

•
$$z^n = |z|^n (\cos n\varphi + i \sin n\varphi)$$

Bizonyítás ugye HF

2) Mondja ki és bizonyítsa komplex számok *gyökvonására* vonatkozó tétel.

Tétel (Biz.: ld. fönt)

Legyen $w \in \mathbb{C} \setminus \{0\}$ komplex szám $w = |w|(\cos \psi + i \sin \psi)$ trigonometrikus alakkal. Ekkor a $z^n = w, z \in \mathbb{C}$ egyenlet megoldásai

$$z_k = |w|^{1/n}(\cos\varphi_k + i\sin\varphi_k): \quad \varphi_k = \frac{\psi}{n} + \frac{2k\pi}{n}, \quad k = 0, 1, \dots, n-1$$

Gyökvonás

Legyen
$$z = |z|(\cos \varphi + i \sin \varphi)$$
, $w = |w|(\cos \psi + i \sin \psi)$. Ekkor $z = w \iff |z| = |w|$ és $\varphi = \psi + 2k\pi$, $k \in \mathbb{Z}$

Adott $w \in \mathbb{C}$ számra keressük a $z^n = w$ egyenlet megoldásait. Ekkor

$$z^{n} = |z|^{n}(\cos(n\varphi) + i\sin(n\varphi)) = |w|(\cos\psi + i\sin\psi) = w$$

ĺgy

$$|z| = |w|^{1/n}$$
 és $n\varphi = \psi + 2k\pi$ $\left(\Longrightarrow \varphi = \frac{\psi}{n} + \frac{2k\pi}{n}\right)$

Hány lényegesen különböző megoldás van:

$$\frac{\psi}{n}$$
, $\frac{\psi}{n} + \frac{2\pi}{n}$, $\frac{\psi}{n} + \frac{4\pi}{n}$, ..., $\frac{\psi}{n} + \frac{2(n-1)\pi}{n}$

De
$$\sin\left(\frac{\psi}{n}\right) = \sin\left(\frac{\psi}{n} + \frac{2n\pi}{n}\right)$$
 és $\cos\left(\frac{\psi}{n}\right) = \cos\left(\frac{\psi}{n} + \frac{2n\pi}{n}\right)$,

így pontosan *n* különböző megoldás lesz: $\frac{\psi}{n} + \frac{2k\pi}{n}$ $(k = 0, 1, \dots, n-1)$.

1) Hányféleképpen tudunk n különböző ill. nem különböző elemet sorrendbe állítani (ismétlés nélküli ill. ismétléses permutáció)? Mondja ki és bizonyítsa a megfelelő tételeket!

Ismétlés nélküli

A szorzat-szabály 2 szerint: $n \cdot (n-1) \cdot \cdots \cdot 2 \cdot 1 = n!$ lehetséges sorrend.

Bizonyítás.

n-féleképpen választhatjuk az 1. elemet és (n-1)-féleképpen választhatjuk a 2. elemet és (n-2)-féleképpen választhatjuk a 3. elemet és . . .

Ismétléses

- Osszesen $k_1 + k_2 + \cdots + k_m$ elemünk van.
- Ha ezek között különbséget teszünk, a lehetséges sorrendek száma: $(k_1 + k_2 + \cdots + k_m)!$
- Ha azonban az azonos típusú elemek között nem teszünk külömbséget, egy sorrendet többször számolunk.
- Egy sorrendet $k_1! \cdot k_2! \cdots k_m!$ multiplicitással számolunk.
- Így az osztás szabály szerint $\frac{(k_1+k_2+\cdots+k_m)!}{k_1!\cdot k_2!\cdots k_m!}$ lehetséges sorrend van.
- 2) Hányféleképpen választhatunk ki n különböző elemből k darabot, ha a sorrend számít és a) egy elemet csak egyszer, b) egy elemet többször is választhatunk (ismétlés nélküli ill. ismétléses variáció). Mondja ki és bizonyítsa a megfelelő tételeket!

Ismétlés nélküli

A szorzat-szabály 2 szerint: $n \cdot (n-1) \cdot \cdots \cdot (n-k+1) = \frac{n!}{(n-k)!}$ lehetséges sorrend.

Bizonyítás. HF

Biztonyitás HF

Ismétléses

Tétel

Legyen A egy véges halmaz. Ekkor A hatávnyhalmazának elemszáma $|\mathcal{P}(A)|=|\{B:B\subset A\}|=\left|2^A\right|=2^{|A|}$.

- Állítsuk sorrendbe A elemeit.
- Minden egyes elemre válasszunk a {benne van, nincs benne} halmazból.
- Az ilyen |A| hosszú "benne van"/"nincs benne" sorozatok szám: $2^{|A|}$.

3) Hányféleképpen választhatunk ki n különböző elemből k darabot, ha a sorrend nem számít és a) egy elemet csak egyszer, b) egy elemet többször is választhatunk (ismétlés nélküli ill. ismétléses kombináció). Mondja ki és bizonyítsa a megfelelő tételeket!

Ismétlés nélküli

- Válasszunk n-ből k elemet, úgy, hogy a sorrend számít $\implies n!/(n-k)!$ ismétlés nélküli variáció)
- Egy számolandó lehetőséget L = k!-szor számoltunk.
- Így összesen $\frac{n!/(n-k)!}{k!}$ lehetőség van.

Ismétléses

- Legyen $A = \{a_1, a_2, \dots, a_n\}$ az n elemű halmaz, melyből k elemet választunk (ismétléssel, sorrend nem számít).
- Minden lehetséges választás megfelel egy 0 1 sorozatnak:

$$\underbrace{1,1,\ldots,1}_{a_1\text{-ek száma}},0\underbrace{1,1\ldots,1}_{a_2\text{-k száma}},0,\ldots,0,\underbrace{1,1\ldots,1}_{a_n\text{-ek száma}}$$

- Ekkor elég leszámlálni a lehetséges ilyen típusú sorozatokat. Itt pontosan k darab 1-es van (választott elemek) és n-1 darab 0 (szeparátorok száma).
- Összesen k+n-1 pozíció van és ezek közül választunk k pozíciót (1-esek pozícióját).
- Összes lehetőség száma: $\binom{n+k-1}{k}$
- 4) Mondja ki és bizonyítsa a binomiális tételt.

Tétel

Adott $n \ge 1$ egész esetén

$$(a+b)^{n} = a^{n} + \binom{n}{1}a^{n-1}b + \binom{n}{2}a^{n-2}b^{2} + \dots + \binom{n}{n-1}ab^{n-1} + b^{n}$$
$$= \sum_{i=0}^{n} \binom{n}{i}a^{n-i}b^{i}$$

ľ

Bizonyítás.

- $(a+b)^n = (a+b)(a+b)\cdots(a+b)$
- A szorzatban mi lesz $a^{n-i}b^i$ együtthatója?
- i tényezőből b-t választunk, a maradékból a-t (sorrend nem számít, egy tényezőből csak egyszer).
- Ennek száma: (ⁿ/_i).
- 5) Mondja ki és bizonyítsa a binomiális együttható tulajdonságára vonatkozó tételek (Pascalháromszög, szimmetria, kombinatorikus bizonyítással)!

Pascal háromszög

Tétel

Adott n, i nemnegatív egészek esetén

$$\binom{n}{i} + \binom{n}{i+1} = \binom{n+1}{i+1}$$

Bizonyítás.

- Hányféleképpen tudunk n+1 elemből i+1 elemet kiválasztani? ⇒ kétféleképpen számláljuk le
- 1. módszer: n+1 elemből közvetlenül kiválasztunk i+1-et: $\binom{n+1}{i+1}$
- 2. módszer: esetszétválasztással: kiválasztjuk-e az n + 1-eik elemet?
 - vagy kiválasztjuk az n + 1-edik elemet és a maradék n elemből i darabot,
 - vagy nem választjuk ki az n+1-edik elemet és a maradék n elemből i+1darabot választunk

• összeadás-szabály szerint ez
$$\binom{n}{i} + \binom{n}{i+1}$$

Binomiális együttható szimmetriája

Tétel

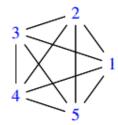
Minden n, k nemnegatív egészre $\binom{n}{k} = \binom{n}{n-k}$.

- 1. bizonyítás: közvetlenül a $\mathsf{formulából}\binom{n}{k} = \frac{n!}{k!\cdot (n-k)!} = \frac{n!}{(n-k)!\cdot k!} = \binom{n}{n-k}.$
- 2. bizonvítás: $\binom{n}{k} = n$ -ből k-t választunk
 - = n-ből n k-t megjelölünk (és azokat nem választjuk) $= \binom{n}{n-k}$.

1) Mondja ki és bizonyítsa a gráfok *élszáma* és *csúcsainak fokszáma* közötti összefüggés.

Kézfogás-szabály

Minden
$$G = (V, E)$$
 gráfra $\sum_{v \in V} d(v) = 2|E|$.

Bizonyítás.

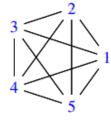
- Számoljuk meg az illeszkedő pont-él párokat $\{(v, e) \in V \times E : v \in e\}$:

VAGY

Kézfogás-szabály

Tétel

Minden
$$G = (V, E)$$
 gráfra $\sum_{v \in V} d(v) = 2|E|$.

2. Bizonyítás.

Indukció |E| szerint.

- |E| = 0 esetén az állítás igaz (üres gráf).
- Thf $|E| \le k$ esetén igaz az állítás.
- |E| = k + 1 esete: a gráfot úgy kapjuk, hogy egy k élszámú gráfba egy új élet behúzunk.
- Ekkor a jobb oldal kettővel nő $(2(|E|-1) \rightsquigarrow 2|E|)$.
- Ekkor a bal oldal is kettővel nő (új élre illeszkedő két v1, v2 fokszáma eggyel-eggyel nő).
- 2) Mondja ki és bizonyítsa a körmentes gráfok elsőfokú csúcsaira vonatkozó tétel.

Tétel

Legyen G=(V,E) egy körmentes nem-üres ($E\neq\emptyset$) véges gráf. Ekkor $\exists v\in V: d(v)=1$.

Bizonyítás.

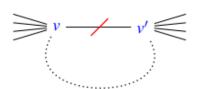
- Mivel $E \neq \emptyset$, G-ben van út. (Például egy egy hosszú v, e, v' út.)
- Legyen v₀, e₁,..., e_k, v_k egy maximális hosszú út.
- Mivel *G* körmentes, v_k nem szomszédja v_i -nek $0 \le i < k 1$.

- Mivel az út maximális, v_k-nak nincs az úton kívüli szomszédja.
 v₀ v₁ ……… v_{k-1} v_k ………
- Azaz v_k -nak csak v_{k-1} a szomszédja $\Longrightarrow d(v_k) = 1$.
- 3) Adott G gráfra bizonyítsa be, hogy
 - a) G fa $\Longrightarrow G$ összefüggő, de bármely él elhagyásával kapott részgráf már nem; ill.
 - b) G összefüggő, de bármely él elhagyásával kapott részgráf már nem \Longrightarrow ha v és v' a G különböző csúcsai, akkor v-ből v'-be pontosan egy út vezet.
- 1. állítás $(1. \implies 2.)$

G fa $\implies G$ összefüggő, de bármely él elhagyásával kapott részgráf már nem.

- G összefüggősége következik a fa definíciójából.
- bármely él elhagyásával kapott részgráf már nem összefüggő:

- Biz. indirekt.
- Tfh az e él (v és v' között) elhagyásával a gráf összefüggő marad.
- Ekkor az összefüggőség miatt van a részgráfban egy v, e₁, v₁,..., e_k, v' út.
- Ez kiegészítve az e éllel egy kört kapunk.

2. állítás $(2. \implies 3.)$

G összefüggő, de bármely él elhagyásával kapott részgráf már nem \implies ha v és v' a G különböző csúcsai, akkor v-ből v'-be pontosan egy út vezet

Bizonyítás.

- G összefüggő $\implies v$ és v' között létezik séta
- körök elhagyásával létezik út
- út egyértelműsége: Biz. indirekt.
 - Tfh v és v' között több út is van: $v, e_1, v_1, e_2, \dots, v_k, e_k, v'$ ill., $v, f_1, u_1, f_2, \dots, u_\ell, f_\ell, v'$
 - A két út különbözik, legyen $r = \min\{i : v_i \neq u_i\}$ és $s = \min\{i > r : v_i = u_i \text{ valamely } j > r\}$
 - Ekkor a v_{r-1} és v_s közötti két út segítségével kört kapunk.
 - A körön bármely él elhagyásával a gráf összefüggő marad.
- 4) Adott G gráfra bizonyítsa be, hogy
 - a) Ha v és v' a G különböző csúcsai, akkor v-ből v'-be pontosan egy út vezet \Longrightarrow G-nek nincs köre, de bármely él hozzáadásával kapott gráfban már van; ill.
 - b) G-nek nincs köre, de bármely él hozzáadásával kapott gráfban már van $\Longrightarrow G$ fa.

3. állítás (3. ⇒ 4.)

Ha v és v' a G különböző csúcsai, akkor v-ből v'-be pontosan egy út vezet \Longrightarrow G-nek nincs köre, de bármely él hozzáadásával kapott gráfban már van

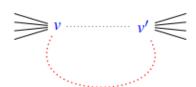
- Biz.: indirekt (Logikai emlékeztető: $A \Rightarrow (B \land C) \Leftrightarrow (\neg B \lor \neg C) \Rightarrow \neg A$)
- 1. rész: tfh van kör ⇒ a körön két irányban haladva két különböző út ¼.
- 2. rész: tfh $\{v,v'\}$ él hozzáadásával sem keletkezik kör $\Rightarrow v,v'$ között nem volt út $\{v,v'\}$

4. állítás (4. ⇒ 1.)

G-nek nincs köre, de bármely él hozzáadásával kapott gráfban már van $\implies G$ fa

Bizonyítás.

- G körmentes közvetlenül következik
- G összefüggősége: Biz: indirekt

- Tfh nem összefüggő, pl. $v, v' \in V$ között nincs séta. Spec. $\{v, v'\} \notin E$
- Ekkor az $e = \{v, v'\}$ él behúzásával a gráfban már van kör.
 - Legyen ez $v, e, v', e_1, v_1, \dots, e_k, v$.
 - Ekkor a $v', e_1, v_1, \dots, e_k, v$ egy út v' között \mathcal{L}

Ezzel bebizonyítottuk az **eredeti tételt** is: 1. \implies 2. \implies 3. \implies 4. \implies 1.

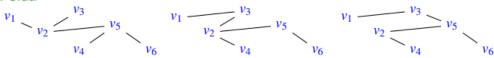
5) Mondja ki és bizonyítsa a fa gráfok élszámára vonatkozó tétel (3 ekvivalens állítás).

Tétel

Legyen G egyszerű n csúcsú gráf. Ekkor a következők ekvivalensek:

- 1. *G* fa;
- 2. G körmentes és n-1 éle van;
- 3. G összefüggő és n-1 éle van;

Példa

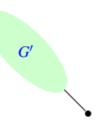
- \bullet 1. \Rightarrow 2. \Rightarrow 3. \Rightarrow 1.
- n szerinti indukció
- n = 1 esete triviális

1. Állítás (1. \Rightarrow 2.)

Legyen G egyszerű n csúcsú gráf. Ekkor G fa $\Rightarrow G$ körmentes és n-1 éle van;

Bizonyítás.

- Tfh k < n csúcsú gráfra teljesül.
- Tekintsünk egy n csúcsú G fát.
- Mivel G fa (spec. körmentes), van elsőfokú csúcsa.
- Ezt elhagyva (az illeszkedő éllel) a kapott G' részgráf egy n-1 csúcsú fa.
- A részgráfnak n-2 éle van (indukció szerint).
- Az élet visszahúzva G-nek így n-1 éle van.

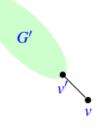
G gráf

2. Állítás (2. \Rightarrow 3.)

Legyen G egyszerű n csúcsú gráf. Ekkor G körmentes és n-1 éle van $\Rightarrow G$ összefüggő és n-1 éle van.

Bizonyítás.

- Tfh k < n csúcsú gráfra teljesül.
- Tekintsünk egy n csúcsú G körmentes n-1 élű gráfot.
- Mivel G körmentes, van elsőfokú v csúcsa.
- Ezt elhagyva (az illeszkedő éllel) a kapott G' részgráf n-1 csúcsú, összefüggő és n-2 élű.
- A részgráf összefüggő (indukció szerint). Azaz minden v' és v'' csúcs között van séta.
- Az eredeti G gráf összefüggősége: legyen v' a v szomszédja. Tetszőleges v"-ből van séta v'-be, ahonnan van séta v-be.

G gráf

3. Állítás (3. \Rightarrow 1.)

Legyen G egyszerű n csúcsú gráf. Ekkor G összefüggő és n-1 éle van $\Rightarrow G$ fa.

Bizonyítás.

- Tekintsünk egy n csúcsú G összefüggő n-1 élű gráfot.
- Ha G körmentes is, akkor fa.
- Ha van benne kör, a körön egy élt elhagyva a részgráf még mindig összefüggő.
- Folytassuk ezt addig, amíg körmentes T gráfot (és így fát) kapunk.
- Legyen ℓ az elhagyott élek száma.
- A T gráfnak n csúcsa és $n-1-\ell$ éle van.
- T fa \Rightarrow élei száma $n-1 \Rightarrow \ell = 0 \Rightarrow G$ körmentes volt.

Így az **eredeti** tételt is beláttuk.

6) Mondja ki és bizonyítsa a szükséges és elégséges feltételre vonatkozó tételt zárt Eulerséta létezéséről.

Tétel

Egy véges gráfban pontosan akkor van zárt Euler-séta, ha

- izolált csúcsoktól eltekintve összefüggő;
- 2. minden csúcs foka páros.

Bizonyítás. =>

- Legyen $v_0, e_1, v_1, \dots, v_{k-1}, e_k, v_0$ egy zárt Euler-séta
- a gráf összes éle fel van sorolva a sétában
 - \Rightarrow minden v csúcs is szerepel, amire illeszkedik él $(d(v) \ge 1)$
 - ⇒ minden nem-izolált csúcs között van séta ⇒ 1.
- legyen $i \neq 0$, ekkor v_i közbenső csúcs
- ekkor e_{i-1}, e_i 2-vel járul hozzá $d(v_i)$ -hez
- i = 0: e_1 ill. e_k is 1 + 1-gyel járul hozzá $d(v_0)$ -hoz $\Rightarrow 2$.

Bizonyítás. <=

- A bizonyítás konstruktív
- hagyjuk el az izolált csúcsokat (a maradék gráf tartalmazza a zárt Euler-sétát)
- induljunk el egy v₀ tetszőleges csúcsból eddig nem látogatott élek mentén
- minden d(v) páros, így csak akkor akadunk el ha v_0 -ba érkeztünk
- ha minden élet felsoroltunk ⇒ kész
- ha nem ⇒ iteratívan bővíteni fogjuk a zárt sétát
- 7) Mondja ki és bizonyítsa a Dirac tétele Hamilton-kör létezésének elégséges feltételéről.

Utolsó előadáson